

MAGYAR MŰVÉSZET

FELELŐS SZERKESZTŐ:

BERNÁTH AURÉL

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Pátzay Pál</i> : Az erdélyi fejedelmek szép pénzei	3
<i>H. Dr. Takács Marianna</i> : Orosz festészet az 1917-es forradalomig	11
<i>Jeszenszky Sándor</i> : Új adat a Majális történetéhez	16
<i>Elekfy Jenő</i> : Nagy István	17
<i>Berény Róbert</i> : A hetven éves Márffy Ödön	24
<i>Cs. Szabó László</i> : Rippl-Rónai és Natanson	28
<i>Lyka Károly</i> : Rippl-Rónai néhány levele Francia- és Oroszországból	33
<i>Bernáth Aurél</i> : Tizian levele V. Károlyhoz	34

MÚZEUMI ÉLET

<i>Ujvári Béla</i> : Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei	35
--	----

BESZÁMOLÓ

<i>Rabinovszky Máriusz</i> : Kiállítások	36
<i>Hatvany Ferenc</i> : Látogatás Matisse-nál	40
<i>Aggházy Mária</i> : A sérült műemlékek helyreállítása Itáliában	41
<i>Talland György</i> : Londoni beszámoló	42
* * * A bolgár Nemzeti Múzeum tevékenysége	43
G. G.: Könyvismertetés	43
<i>Szilárd Vilmos</i> : Az aukciós házak hírei	43

A MAGYAR MŰVÉSZETI TANÁCS TÁMOGATÁSÁVAL KIADJA A SZINYEI MERSE PÁL TÁRSASÁG

Rippl-Rónai néhány levele
Francia- és Oroszországból

Az alább következő levelek közreadása nem kíván sok megokolást, hiszen szerzőjük egyike legkiválóbb mestereinknek, mondatai pedig közvetlenül megvilágítják küzdelmeit, vágyait, egész művészi magatartását. E leveleket az alulírotthoz intézte, írta pedig sebtiben, hirtelen ötletek, erős benyomások alapján, hiszen néhány mondatának pongyolasága. Kevés megjegyzést fűzök hozzájuk jobb megértésük és az időrend okából.

Egyik levelét Neuillyből írta 1897 február 26-án. Ekkor készült műveinek nagyobb párizsi kiállítására műkereskedőjénél, Bingnél, akihez barátság is fűzte. Még mindig bántotta budapesti kiállításának teljes kudarca, amit nyilván egy párizsi sikerrel akart helyreütni. A levélnek ez a része így szól:

„Rendkívül el vagyunk foglalva ez idő szerint, Bing a Goncourt japáni collectiójával, annak kiállításával és eladásával, én pedig a magam kiállításával; t. i. a jövő hó végén Bingnél mintegy 50—60 művet állítok ki az újabb termékekből, vagy 20 magyar tájkép — éjjel —, himzések, nagy, életnagyságú portrék, olaj és pasztell, aquarellek és végül néhány majolikaszerű email dekorációk. Elképzelheti, hogy mindent elkövetek, csak hogy tiszteséges kiállítást rendezhessek.“

A budapesti művészeti állapotok nem hagyták nyugton. Ezek megváltoztatására kissé naiv módszert ajánl:

„Egy döntő művészi háborút kérünk mindenekelőtt, sok ember hiábavalóságára rámutatni stb. A műnisztert pedig ösztökélni kell a szép és jó felé, minél kevesebb szüksége legyen szemérmetlen tanácsadóira. Ő azon emberek egyike, aki szívesen követi az okos szót! Egyszóval, teljesen „újkeletű“ modern embert kell csinálni belőle (és még másokból is!).“

Egy későbbi levelében, amelyet Neuillyből küldött 1899 „Sylvester napján“, újra visszatér a mi művészeti állapotainkra. Ekkor már túl volt néhány főművén, túl a banyulsi szép és termékeny napokon, amelyeket Maillol társaságában töltött, de a hazai állapotok még mindig bántják. Én akkor kiadommal egy művészeti folyóirat alapítását terveztem és erről értesítettem is Rippl-Rónait. Válaszában egyebek közt ezt írta:

„Levelében foglalt újságok engem igen érdekeltek. Hiszen jól tudja, hogy én azokról már évekkal ezelőtt álmodoztam, épp úgy, mint sok más művészi teendőkről. Nálunk az emberek majdnem mind egyformák, egyformák a szó legelaszttusabb formájában. Csak a divat az, ami imponál. Hogy egyikben vagy másikban természetes iniciatíva lenne, arról szó sincs. Sokkal komótosabb így; de hova vezet ez az út az irodalomban vagy a művészetben? Már tíz évvel ezelőtt meg mertem törni a jeget, mikor még magamra voltam hagyva sokáig... Szana, akkor még illetékes bíró, elszörnyűködve, félve intette a fiatalságot, hogy véletlenül ne térjenek erre a veszedelmes útra... Én nem tárgítottam, concessiót soha nem csináltam; művészi elveim, munkáim mindaddig csak azt bizonyítják; az iparművészeti téren nem csak otthon, de Párisban is az 1.,-sők közt voltam, — igaz, hogy itt egészen elismertek stb., mialatt otthon ahelyett, hogy dédelgettek volna, disputáltak és féligmeddig agyonütöttek. ... Miután én soha érdekből nem dolgoztam, miután soha semmiféle elismerésre, kitüntetésre nem számítottam, könnyűnek lütnék fel nekem a szenvedés, nem érzem soha, ha ütnek, úgy hozzászoktam... Soha nem tudtak változtatni elveimen a velem született modoromon. Az bizonyos, hogy a karaván soha sem ijedt meg, folytatta útját a célja felé, mert tudta azt, hogy akinek nemes célja van, az efelé való haladásban a földi boldogságot megleli. Ez volt, ez ma is és ez lesz örökkön örökké devizem... Mi folyton vártuk tavalyi otthon-tartózkodásom alatt és nagyon hiszem, hogy nyélbe tudtuk volna ütni a „művészi újság“ dolgot. Kár volt nem találko-

zunk... Mindig kész vagyok vállalva komoly, szükséges esetekben dolgozni... Meg fogunk tenni mindent, hogy a dolog prosperálhasson úgy művészi, mint közérdekű szempontból... Ajánlom, folytassa a tervbevett ügyet.“

Ennek a „művészi újságnak“ tervezésénél Rippl-Rónai az Andrássyak segítségére gondolt. Közben kiadóm sokkal szélesebb alapon a Képzőművészeti Társulattal állapodott meg s így indult meg a *Művészet* folyóirat 1902-ben.

Ekkor már hol Budapesten, hol Kaposvárott tartózkodott egy rövid oroszországi vendégszereplést leszámítva, amelyről alább lesz szó. Budapesti időzésekor gyakran ellátogatott a Kairo-kávéházba, ahol egy kis barátai társaság szokott találkozni: Petrovics Elek, Mednyánszky László, Ferenczy Károly, Majovszky Pál meg én. Sok szó esett ott a Múcsarnokról meg Rippl-Rónainak egyik szívügyéről: a művészi színes litografiáról. Erre a két tárgykörre vonatkozik az a levél is, amelyet Kaposvárról 1903 november 3-án írt nekem:

„Többben, akik az ön szemében is számítanak, eltökéltük, hogy a Múcsarnoktól külön kiállítást rendezünk... Manifestációinknak célja teljesen nemes és ideális volt. Mi azt tartottuk helyesnek és kulturális érdekeink szempontjából célszerűnek, hogy mindegyik irányzat a maga levegőjében éljen és uralkodjon. Nem megyek vissza a régi időkre, csak amit saját személyes meggyőződésből Párisban tapasztaltam tizenhat év leforgása alatt, mondhatom egész biztosan, hogy korunk legkiválóbbjai nem az officiel helyeken — egy-kettőt kivéve —, hanem a rue Lafitteban vannak képviselve szerényebb, de művésziesebb hajlékban, mint bármelyik Szalon. Intellektuálisan gondolkodó és érző emberben csakis az szülhet igazi haladást jelentő revelációt, ha kisebb csoportban, de egy testtel és lélekkel összegezik a legjobbnak látszó műveiket és megmutatják a közönségnek minden mellékes „terre-à-terre“ szándék nélkül.“

Én úgy tudom, hogy azok a párizsi idealisták és intelligens művészek, ha nem is élnek pompásan, de egyszerű poéta-lelkű emberhez illő módon bizonyosan.

Itt sem féltém ezeket. De ezek valljanak igaz vonzalmat és tiszteletet egymás iránt, a conventionális irányzat híveit pedig hagyják magukra békében, megítélésüket hagyják hivatott szakkritikusokra stb.

No hát ily alapon összehoztam én az én embereimet és lelkesedve elhatároztuk, hogy most már az ősszel bemutatkozunk. Mi lett ebből az elhatározásból? Semmi. Vaszary és én gondoltunk csak rá, senki más. Ez pedig külön csoportnak kevés. Ha már úgy van, akkor jobb egészen egyedül lenni és időnkint kirukkolni. Színei nem dolgozott, a nagybányai impresszionisták felecsapnak bibliai szentkép-festőknek (egy szóval felöltözteteti és levetkőzteteti modellekben gyönyörködtek), a szobrászok lélekölő pályázatokra pocskélták el idejüket. Egyet közülük még a sír szája is elnyelt, másoknak a lelke világa sötétült el stb.

Van nálunk sok tehetség, de kevés az ízléses művész. Igaz, hogy ilyen lassú haladást észre lehet venni (ez is jobb, mint a semmi, szó sincs róla. Épp úgy, mint a politikában). De hát ez minden, csak nem művészi megnyilatkozás. Az írók is elesenevésznek, az építészetben sincs köszönet. Nem a szív és lélek megnyilvánulása ez, hanem a divatos hóbort jele. Ha nem volna mostanában divat, más divatot követnének. Bizony ezek megbízhatatlan források. Gerinctelen alakok. Ezért lehetetlen nálunk zöldágra vergődni. Önálló megfigyelés, önálló ízlés, igazi meggyőződés, amelyre építeni lehet, alig akad.

Örökös jajgatásom és az utóbbi időben már többeknek kívánsága egyébként, úgylátszik, termőföldre talált. Abból a szerencsétlen, ízléstelen Múcsarnokból mégis végre valamit formáltak, legalább úgy olvasom az újságokból, hogy több szobára van osztva az egész és így olyan keretbe jönnek a képek, amilyenbe majd más házában is elképzelhetők. Ízlésesen bútorozott szobákban lehet csak jó képeket elhelyezni. Ezt a

concessziót bizony helyesen tette a Múcsarnok, nagyon kellett már... Én nem állítok ki mást, mint egy litografiát, ezt is Lázár kérésére és azért, mert a színes litografálás terén már tíz év óta búvárokodom a franciákkal egyidejűleg, akik tulajdonképp kezdtek (Chéret-vel az élen). A mi kis csoportunknak majdnem minden tagja csinált tíz évvel ezelőtt már a Revue Blanche-nak egy-egy litót, mint Párisban röviden mondani szoktuk. Van is egy külön kiadás tisztán ezekből a könyvnyomatokból, mint a Revue Blanche kiadása: Valloton, Vuillard, Bonnard, Denis, Seruzier, Redon, Roussel, Rippl-Rónai, Ibels, Lautrec, Ransontól. Csak ezek után kezdtek Bruxellesben dolgozni a művészek mint de Feure, Rysselberghe, Toorop stb., itt-ott az angolok is, később a németek és mikor már mindenütt nagyon divatos lett mint műfaj, elérkezett az az idő, hogy nálunk is belekaptak, mondhatom nem valami nagy kedvvel és eredménnyel. Kevés a jó."

Amit Rippl-Rónai ennek a levélnek első felében említ: a Múcsarnoktól különváló művészecsoport meg is született néhány évvel később Magyar Impresszionisták És Naturalisták Köre névvel (röviden: Miénk) és 1908-ban rendezte első kiállítását. Tagjai sorába tartozott Rippl-Rónain kívül Szinyei Merse, a nagybányai festők, Vaszary, Fényes, Kernstok stb. De a túlságosan bőre szabott keretbe egymástól meglehetősen eltérő felfogású művészek kerültek s a Miénk ennek következtében föl is oszlott. Mindössze három kiállítást rendezett. A belőle kivált csoport azután Nyolcak néven mutatta be műveit (1911). Ebben már nem szerepelt Rippl-Rónai.

Az utolsó Neuillyből küldött levél és az első kaposvári levél közt lepörgött időbe esik a művész oroszországi útja. Erről családja köréből értesítettek: „Rippl-Rónait méltó elismerés érte: a szentpétervári orosz cári opera meghívása folytán... elvállalta a decoratőri állást" (1901). A művész el is utazott Oroszországba, ahol azonban a türethetlen hideg miatt nem volt maradása. Az alább következő levélben elmondja oroszországi benyomásait. A levelet hazautaztában Varsóból küldte 1902 január 15-én, írta pedig betegesen s egy széljegyzete szerint „lőhalálában".

„Lehetetlen kitalálni a telet Moszkvában vagy Péterváron, — 27° mindennapos dolog, de legkellemetlenebb az, hogy gyorsan le is hűl 1 fokra. Összevissza vagyok hűlve, bár tőlem telhetőleg védekeztem. Az utóbbi héten orvos is járt hozzám, az általa rendelt orvosságot mai napon is szedem még. Massziroztak is — izületi csúz ellen. Állítólag nagyon veszedelmes baj. Halálos is lehet, ha szívre jön stb.

A legjobb emlékekkel jöttem el. Csodálkoznék azon a lelkesedésem, amit az orosz műkedvelők, művészek, írók kifejtének. Péterváron egy év óta valóságos felfordulás van az intellektuális világban, valami Deigelloff, fiatal íróember, csodálatos odaadással, merészséggel vágkált bele az offciál darázs-fészekbe. Most már az igazi művészet, irodalom jut érvényre. Elvezet Deigelloff társaságában lenni. Troubetzkoy-féle tehetőségek naponként kétszer is megfordulnak nála. Egy másik szép lehetőség is van, ez Somoff festő. — Moszkvában van azonban az igazi művész és művelt világ. Gazdag gyárosok hercegi lakásukban a legmodernebb képekkel, szobrokkal körülvéve. Rodin, Manet, Renoir, Degas, Whistler, Denis, Cottet nem újságok. Besnard, Thaulow, Brangwin már a kevésbé keresettek, az amatőr világ ezekkel kezdi bevásárlásait és Puvissnél és az intelligens modern művészekkel folytatja műbaráti kötelességét. Boldogok, ha pénzüket kiadhatják jó dolgokra. Most elhatározták, hogy az én párisi csoportomat fogják kultiválni. Tőlem kérték címeiket, mindegyiktől fognak venni szeretettel. Moszkvában van 3—4 olyan amatőr, hogy ha Budapest arisztokratikus, pénzes közönsége 16-szor a feje tetejére áll, sem képes összehozni. A legnagyobb könnyűséggel szereznek be 2—300.000 rubel ára képet. A napokban egyik, valami Mr Schukin bemutatta egy diner alkalmával legújabb gyönyörűt öt Monet-képét, némelyik 40 ezer frankot is ér stb. Ezzel csak azt akarom önnek megírni, hogy az oroszok ebben is előbbre vannak, mint mi.

Legnagyobb baj nálunk az, hogy nincsenek lelkesedni tudó pénzes, bátor műbarátaink. Azután az érintkezés a vevő

és a művész közt rendkívül laza, semmit érő. Moszkvában ha egy képet vagy szobrot vesznek, különösen idegen művészekről, a vevő valóságos fölfordulást csinál az invitatióival, minden intellektuálisan gondolkodó úri embert meghívnak és ez most már a II. éve, hogy így van. Többet szóval.

Két-három napig Pesten maradok, szeretnék önnel találkozni, — Rheumatikus bajaim miatt ott kellett hagynom legszébb kilátásaimat, igen-igen szerettek és tisztelték művészeteimet és intencióimat. Sajnos, nem maradhattam.

(Széljegyzet.) A cári színház Théâtre l'Hermitage számára két rendbeli plakátot csináltam lithographiai úton. A legnagyobb elismeréssel találkoztak dolgaimmal. Közli: *Lyka Károly*

Tizian levele V. Károlyhoz

A művek nem öregsznek, de elképzeléseink alkotóik emberi művoltáról annál inkább, ha közvetlen frásbeli emlékek nem maradtak fenn. Tizian és Cimabue között kétszáz év fekszik s ez nagyobb távolság, mint Tizian és a köztünk lévő négyszáz. Sőt: Horatius közelebb van hozzánk, mint Cimabue.

Ápoljuk a kapcsolatokat egy-egy levéllel. Az alábbi annál érdekesebb, mert hajosan tudnánk belőle a Tizian-világra következtetni.

Felszentelt Császári Felség!

Császári Felséged parancsára évi 200 skudi járandóságom volt milanói kifizetéssel, továbbá egy utalványom gabonakivételre a nápolyi királyságból. E célból ott egy megbízottat tartottam, kiért a skudik százait adtam már ki. S végül egyik fiam részére Spanyolországban egy „naturaleza" (valószínűleg egy birtok) engedélyeztetett, melynek évente 500 skudit kellett volna hozni. Személyes szerencsétlenségem, hogy mind e dolgokból semmit sem láttam és ezért megengedem magamnak, e levélben szót emelni Császári Felségedhez, abban a reményben, hogy a legnagyobb keresztény Császár, aki valaha élt, annak nagylelkűsége nem engedi, hogy parancsát szolgálói ne teljesítsék. Ezek teljesítése számomra e pillanatban már a könyörületesség kérdése, mert betegségem és egy leányom kiházásítása folytán némi szükségem látok. Könyörögtem a Mennyei királynőjéhez, hogy szőljön érdekemben Császári Felségednél, arra a képre való emlékezéssel, melyet most küldök és azzal a fájdalomteli kifejezéssel, melyet én, jelölül bajaimnak, arcvonásaimba helyeztem. Ugyancsak küldöm Császári Felségednek a *Szent háromság* ot. Valóban, ha nem lett volna annyi bajom, hamarabb elkészítettem és elküldtem volna, noha Császári Felséged megelégedését megszorgándó, nem resteltem sok nap munkáját kétszer, hátszszor is lekaparni, s ezt azért is, hogy munkámmal magam is meg legyek elégedve. Ehhez több időre volt szükségem, mint általában. Nagyon boldog leszek, ha Császári Felséged megelégedését kiérdemlem, ahogy forró kívánságom, hogy Felséged szolgátaimat elfogadja. Nincs nagyobb dicsőség számomra a világon, mint Felségednek tetszeni, kinek leggyőzhetőbb kezei szívem legmélyebb lekötöttségével és alázatával csókolom.

Venecia, 1554. szeptember 10.

Signore Vargas arcképét az ő parancsára festettem a képre; ha ez Császári Felségednek nem tetszene, úgy azt minden festő egy-két ecsetvonással átalakíthatja egy más személyre.

Császári Felséged legalázatosabb szolgálója

Tizian festő.

Vén cigány — ez az első benyomás. De fölényes cigány, aki tudja, hogy a nagyságos úr tárcája kigombolásához milyen tremoló kell a G-húron. A beszéd, amelyet használ, parlagi, nem erőlteti meg magát, kicsit únja a nagyságos urat, főleg, mert az „hozomra" akar vele játszani. A cigánynál pedig csak a készpénz járja.

Már a levél első mondata erőszakos torokhangon tér a tárgyra: „Felszentelt Császári Felség! — 200 skudi“ — ragyogó! Nem söpri és nem locsolja fel a porondot előbb, ahová Ő a császári felségét vonszolni akarja, egyenesen a rideg valóságot tárja az orra elé. Mit finomkodjunk, mit nekem öfelsége érzékenysége — gondolja —, térjünk a tárgyra.

Bent van persze ebben a rögtönj tárgyatrérésben a nagy kivitelező egyszerűsége is. Nem tud kertelni, azonmód neki lát a feladatnak. De a mérge is benne van. Napok, hónapok óta hiába várja a postát, alig tudja a dühét leplezni: „no, most megmondom neki“ — így ül a levélhez.

A negyedik mondatnál azonban észbekap. Ez így mégse megy — gondolja, s kezdi váltani a hangot. Ha már a kellő bevezetést és légkörteremtést elmulasztotta, a hirtelen eszmélés kivágot vele egy olyan dörgő bókot, hogy még a mi fülünk is reped belé. Egyenesen belebotlunk a bókba. A csá-

szár megkapja tehát „a legnagyobb keresztény császár ki valaha élt“ címet, de nem ingyen. Lompos ravaszdiság bújik ki a dicséret alól. Azért emeli égbe, hogy jobban szűrhesse az adóssággal.

A továbbiakban aztán pontosan nyomon lehet követni, ahogy a józanság mérgén úrrá lesz, ahogy rákapcsol a veleneci cigánykodásra. Megindítja a verklit, ledarálja a hódolat szokásos közhelyeit, lélek nélkül, oda sem figyelve, egészen a „legyőzhetetlen kezeit csókolom“-ig, amely már akkor is, mint a legtipikusabb vásári áru csak „ráadásként“ volt tovább adható.

Az pedig, hogy a skudik elmaradása fölötti fájdalomt belefestette Szűz Mária arckifejezésébe, ver mindent, amit e nemben cigánykodásban egy uralkodóval úztek.

Összekacsintok Veled, isteni Mesterem!

Bernáth Aurél

MÚZEUMI ÉLET

Az Iparművészeti Múzeum új szerzeményei

Az ostrom alatt erősen megrongálódott Iparművészeti Múzeum most másodízben rendez kiállítást az új szerzeményeiből. Míg az első kiállítása a Medici gobelinek mintaszerű bemutatásával tűnt ki, addig a jelenlegi, az iparművészet majd minden ágára kiterjedő gazdagságával. A meglehetősen nagy és értékes

anyag jórésze adományozás útján került a múzeum tulajdonába. A kiállított tárgyak keletkezési időpontját illetően, zömük a XVIII. századból való és magyar iparművészeti alkotás. A magyar anyagban különösen fajansz-tárgyakat találunk nagyszámmal. A XVIII. század majd minden jelentősebb

Gavallér mint pásztor, Meissen, XVIII. sz. (23,5 cm)

Kétfüles kancsó, Perzsa, XIV. sz. (33 cm.)